

ВІД ІВАНА МАЗЕПИ ДО ПИЛИПА ОРЛИКА: ВАЖЛИВИЙ ЕТАП УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Українська держава – Гетьманщина – на межі 17 – 18 ст. опинилася у центрі складних геополітичних процесів. Петро I почав докорінно руйнувати основи української автономії. Гетьман Іван Мазепа вирішив шукати союзу зі Швецією – конкурентом росії в боротьбі за гегемонію у Північній Європі. У 1700 р. російська держава оголосила війну Швеції, прагнучи здобути вихід до Балтійського моря. Відтак почалася 21-річна *Північна війна*. Втягнута у війну, Україна потрапила у трагічну ситуацію. Війна принесла збільшення податків, примусові фортифікаційні роботи, нескінченні реквізиції харчів, розміщення в Україні російських військ, фактичне припинення зовнішньої торгівлі тощо. Перемога будь-якої зі сторін у російсько-шведському протистоянні вела до загибелі козацької держави. Так, якщо перемога діставалася Карлові XII і його ставленику, польському королю Станіславу Лещинському, то Україна як союзник росії дісталась би Польщі. А у разі перемоги Петра I та його коронованого фаворита Августа II (Польща на той час мала двох королів) українські землі чекав новий поділ між Росією та Польщею. Отже, в обох випадках Україна втрачала автономію. На початку 1708р. переговори І. Мазепа з польським королем завершилися українсько-польсько-шведською угодою. Угода спиралася на ідеї *Гадяцького трактату 1658р.*, який свідчив про європейський вибір України. Так, згідно договору, Україна в якості Великого князівства Руського як рівноправний третій член федерації разом з Литвою та Польщею мала б увійти до складу Речі Посполитої, а гарантом дотримання пунктів угоди виступав шведський король.

Отже, у гетьмана визрівають плани *розірвати союз з Петром I та шукати протекції у Швеції*. Причини щодо прийняття саме такого рішення було чимало. 1. Московське царство не бажало вирішувати справу об'єднання України шляхом повернення під гетьманську владу Правобережжя. 2. Цар та його оточення розпочали активно обмежувати політичні права гетьмана, його важелі у сфері економіки та фінансів, наданні земельних маєтностей козацькій старшині. 3. Москва почала радикальні зміни адміністративного устрою України. 4. Москва всіляко обмежувала повноваження старшини. 5. Росія не забезпечила належної оборони України при шведському наступі. 6. Замість цього російська армія здійснювала свавілля щодо українців. 27 червня 1709 р. шведські війська на чолі з Карлом XII зазнали страшної поразки під Полтавою. Разом з Мазепою в Задністров'я пішли багато провідних представників старшини, майже 500 козаків із Гетьманщини та понад 4 тис. запоріжців. Ці мазепинці, як їх разом називають історики, були першою українською політичною еміграцією. Після смерті І.Мазепа у 1710 р. вони обирають гетьманом у вигнанні генерального писаря Пилипа Орлика (1710-1742 рр.). У 1710 р. П. Орлик уклав угоду з козацькою старшиною та козацтвом, яка здобула назву „Пакти й конституція прав і вольностей Війська Запорозького”. Структурно вона складалася зі вступу і 16 статей. Конституція виходила з *визнання природних прав людини*, в першу чергу, права на протест проти соціального гноблення. *Було проголошено незалежність Війська Запорізького, ідею соборності всіх українських етнічних земель, демократичний устрій суспільства, ядром якого повинне бути козацьке представництво в державній сфері. Українська держава під назвою Війська Запорізького (на відміну від Запорізької Січі, яка не входила до складу Гетьманщини та була автономною) визначалась як виборна гетьманська монархія парламентського типу.* Православ'я отримало статус державної релігії. Конституція скасувала прошарки *компанійців та сердюків* (гетьманської гвардії), які викликали неабияке невдоволення серед суспільства. Було запроваджено чіткі митні ставки та податки. Конституція була скріплена присягою гетьмана на вірність вільного народу, підписами П.Орлика та *протектора України* – шведського короля. У Конституції П. Орлика сформульовано принципи побудови незалежної держави: *поділ влади на три гілки, суверенність, демократизм, соціальність, законність*. Конституція значно випередила час, у тому числі й положення американської конституції 1787 р., і по суті була *першою в Європі*. Вона є історичним свідченням прагнень українців до створення *власної незалежної держави*. А самого її автора по праву вважають соціальним мислителем європейського масштабу.